

Erkenning

coachmethode start in praktijk

Hoe kunnen in de praktijk ontwikkelde coachmethodes in aanmerking komen voor wetenschappelijke erkenning? In dit artikel laat ik zien hoe je wetenschappelijke erkenning kunt krijgen voor een in de praktijk ontwikkelde coachmethode. Ik licht de stappen van een erkenningstraject toe en gebruik daarbij mijn ervaring die ik opdeed met de *MatriXmethode*. Als opstap naar erkenning als evidence based methode voerde ik kwalitatief onderzoek uit naar de werkwijze van deze *MatriXmethode* (Hut, 2020). Tijdens dit onderzoek werd duidelijk dat erkenning begint met een fikse inspanning van de ontwikkelaar en coaches.

Auteur: Rieteke Hut

De *MatriXmethode* is ontwikkeld in de praktijk door Ingrid Stoop. Het is een coachmethode¹ die zich richt op onder meer trauma's, angsten en moeite met informatie onthouden. Uit succesverhalen van zowel cliënten als *MatriXcoaches*² blijkt dat de *MatriXmethode* in de praktijk wordt gewaardeerd. Voor de wetenschap is anekdotisch bewijs voor het aantonen van de effectiviteit van een methode niet voldoende. Zij vraagt om bewijs vanuit effectonderzoek. De *Matrixmethode* pretendeert zonder wetenschappelijk bewijs dat het "alle IQ- en EQ-gerelateerde problemen" kan oplossen. Op grond hiervan is de *MatriXmethode* zelfs genoemd als voorbeeld van een "pseudowetenschappelijke therapiehype" en kwakzalverij (Ad, Jongh & Bicanic, 2012; Vereniging tegen kwakzalverij, 2020). Hoe komt een methode af van dit stempel 'pseudowetenschappelijk'? Welke stappen moeten daarvoor worden gezet?

Drietrapsraket

Erkenning van een interventie/methode verloopt in een drietal stappen. Zeven kennisinstituten stelden een gezamenlijk traject op voor erkenning van interventies binnen een breed veld van welzijn en preventie tot aan langdurige zorg (Zwikker et al., 2015). De eerste stap is het beschrijven van de interventie wat leidt tot de beoordeling 'goed beschreven'. De tweede stap is het theoretisch onderbouwen van de interventie ten behoeve van de erkenning 'goed onderbouwd'. De derde stap bestaat uit effectonderzoek en leidt tot de erkenning 'evidence based' oftewel 'bewezen effectief'.

De term 'evidence based' omvat meer dan het gebruik van kennis/'evidence' vanuit wetenschappelijk onderzoek. Het gaat juist om een integratie van wetenschappelijke kennis met praktijkkennis. De coaches die een methode in

¹ In dit artikel wordt de *MatriXmethode* aangeduid als coachmethode. Ontwikkelaar Ingrid Stoop geeft de voorkeur aan de term 'gesprekstechniek'.

² Ontwikkelaar gebruikt voor de uitvoerders van de *MatriXmethode* de term 'MatriXprofessionals'.

Figuur 1. Schematische weergave van de typen beoordelingen van interventies binnen het gezamenlijk erkenningstraject voor interventies (Zwikker et al., 2015)

hun praktijk uitvoeren en de cliënten die een methode ondergaan, kunnen waardevolle praktijkkennis leveren. Praktijkonderzoek naar de ervaringen van beide doelgroepen maakt deel uit van het erkenningstraject.

Stap 0. Voorwaarden

Om te kunnen starten met een erkennings-traject gelden er twee voorwaarden. De eerste voorwaarde is een handboek waarin de methode en de achterliggende visie is beschreven. Een uitgevoerde procesevaluatie geldt als tweede voorwaarde.

Een handboek geeft coaches concrete informatie zodat zij de methode toe kunnen passen. Het bevat onder meer een beschrijving van de doelen, doelgroepen, aanpak en randvoorwaarden van de methode. Een goed handboek biedt meer dan een gebruiksaanwijzing of een stappenplan. Bij voorkeur geeft het achtergrondinformatie over de visie of theorie waarop

de methode is gebaseerd en waarom de methode werkt. De toelichting op de achterliggende visie zorgt ervoor dat de coaches de methode kunnen afstemmen op de situatie en kunnen blijven handelen vanuit het gedachtegoed van deze methode (Booijink, Kuiper & Lammersen, 2012).

Hoe een methode werkt zit vaak in de hoofden van de ontwikkelaar en de coaches die zich de methode eigen hebben gemaakt (Booijink, Kuiper & Lammersen, 2012). Door het maken van een beschrijving wordt impliciete kennis expliciet gemaakt en op papier gezet. Dit leidt tot reflectie. Het stimuleert om "na te denken over het doel, de doelgroep en wat je precies wanneer moet doen en waarom je het op deze manier doet en niet anders" (Booijink, Kuiper & Lammersen, 2012).

Voor de Matrixmethode was geen compleet handboek beschikbaar. Hierin staat trouwens

de MatriXmethode niet alleen. In de praktijk ontwikkelde interventies worden soms jaren met succes uitgevoerd zonder dat er een exacte beschrijving van de werkwijze voorhanden is (Booijink, Kuiper & Lammersen, 2012). Door middel van interviews met ontwikkelaar en coaches bracht ik de werkwijze van de MatriXmethode in kaart. De werkwijze bleek uit meer stappen te bestaan dan oorspronkelijk was beschreven. Bovendien verschilde de werkwijze van de ontwikkelaar en MatriX-coaches op een aantal punten van elkaar. Mijn aanbeveling was om daarover in discussie te gaan.

Het maken van een handboek kan zo een flinke impuls geven aan kwaliteitsverbetering en doorontwikkeling van een methode. Reflectie over je eigen methode vraagt wel om een kritische en open houding.

Een uitgevoerde procesevaluatie is de tweede voorwaarde voor toelating tot het erkenningstraject. Een procesevaluatie is onderzoek naar de uitvoering van een methode, dat wil zeggen dat het laat zien hoe de resultaten van een methode tot stand komen. Een procesevaluatie verschilt van effectonderzoek waarbij wordt gemeten of de beoogde resultaten worden behaald.

Bij een procesevaluatie kijk je naar twee dingen. Je kijkt naar wat goed en minder goed gaat bij de uitvoering van de methode. Daarnaast onderzoek je hoe de methode wordt gewaardeerd door de coaches en de cliënten (Booijink, 2017). Een procesevaluatie geeft antwoord op minimaal vijf vragen:

1. Is de interventie uitgevoerd volgens plan?
2. Hoe is de waardering van uitvoerders en deelnemers?
3. Wordt de doelgroep met de interventie voldoende bereikt?
4. Wat zijn de succes- en faalfactoren?
5. Welke aanbevelingen kunnen worden gedaan voor verbetering van de interventie?

Procesevaluatie wordt wel het onderzoek genoemd “waar je het meeste van kunt leren” (Booijink, 2017). Vooral het onderzoeken van de ervaringen van coaches en cliënten kan waardevolle verbeterpunten opleveren (Movisie, 2020).

De MatriXmethode werkt met een vaste set van vragen. Een MatriXcoach experimenteerde met het stellen van de vragen in eigen woorden. Ze kwam tot de conclusie dat de MatriXmethode op die manier niet werkt. Door het verplicht stellen van een procesevaluatie wordt duidelijk dat de stap naar effectonderzoek niet te snel moet worden gemaakt. De prioriteit ligt eerst bij het optimaliseren van een methode.

Stap 1. Beschrijving methode

De eerste stap na toelating tot het erkenningstraject is het maken van een methodebeschrijving. Deze beschrijving is bestemd voor plaatsing in een van de databanken Effectieve sociale interventies (Booijink, 2017). In een methodebeschrijving wordt alle beschikbare informatie over een interventie/methode op een rij gezet. Het bestaat uit vier onderdelen: een beschrijving van de interventie, informatie over de uitvoering, de onderbouwing van de interventie en onderzoek dat is gedaan naar de interventie (Booijink, 2017). Een methodebeschrijving is een soort productspecificatie waarmee toekomstige gebruikers zicht krijgen op de inhoud en kwaliteit van de interventie. Je laat zien “wat je doet, voor wie, met welk doel en tegen welke kosten” (Van Yperen, Veerman & Bijl, 2017).

Stap 2. Theoretische onderbouwing

De tweede stap op weg naar erkenning is het theoretisch onderbouwen van een methode. Als dat is gelukt volgt de erkenning ‘goed onderbouwd’. Een theoretische onderbouwing maakt aannemelijk dat de methode in theorie zou kunnen werken. Het gaat om het maken van een begrijpelijk en samenhangend verhaal waarom en hoe met de beschreven

aanpak de doelen bij de doelgroep bereikt kunnen worden. Met het opstellen van een theoretische onderbouwing verdient een methode de aanduiding 'veelbelovend' (Van Yperen, Veerman & Bijl, 2017).

Door middel van literatuuronderzoek ging ik op zoek naar een theoretische onderbouwing van de MatriXmethode bij traumaverwerking. Ik kwam tot het inzicht dat de MatriXmethode gebruik lijkt te maken van de neuroplasticiteit van herinneringen en qua aanpak overeenkomsten heeft met Perceptual Imagery Rescripting. Beide methoden laten de cliënt perceptuele veranderingen aanbrengen in de opgehaalde herinnering waardoor deze zijn problematische impact verliest (Hut, 2019). Eerder werd aangenomen dat herinneringen die in het langetermijngeheugen zijn opgeslagen niet veranderd kunnen worden. Tegenwoordig gaat men ervan uit dat door het reactiveren van een herinnering de herinnering terugkeert naar een 'labiele staat'. Op basis van deze zogenaamde 'retrieval-induced plasticity' (neuroplasticiteit) kan de herinnering worden veranderd (Hut, 2019).

Door het literatuuronderzoek kon ik de werkwijze van de MatriXmethode beter plaatsen. Het werd voor mij aannemelijk dat de interventie zou kunnen werken. Of mijn theoretische onderbouwing klopt en de doelen met de methode echt bereikt kunnen worden moet nog blijken. Daar is effectonderzoek voor nodig (Van Yperen, Veerman & Bijl, 2017).

Stap 3. Effectonderzoek

De derde stap in het erkenningstraject is effectonderzoek met als doel het bereiken van de erkenning 'effectief'. Effectonderzoek toetst of de aanpak van een methode bij een bepaalde doelgroep en onder bepaalde randvoorwaarden leidt tot het bereiken van de verwachte uitkomsten (Van Yperen, Veerman & Bijl, 2017).

Effectonderzoek associeerde ik met het uitvoeren van experimenteel onderzoek met behulp

Erkenning blijkt te starten bij de ontwikkelaar en coaches zelf

van een gerandomiseerd onderzoek met controlegroep (*randomised controlled trial*; RCT). Een RCT levert de meest sterke bewijskracht voor de effectiviteit en wordt vaak gezien als de 'gouden standaard' binnen effectonderzoek (Van Yperen, Veerman & Bijl, 2017). De stap naar een dergelijk opgezet effectonderzoek is groot en niet altijd haalbaar vanwege praktische, financiële of ethische redenen.

Gelukkig zijn er vormen van effectonderzoek die meer toegankelijk zijn. Een voorbeeld hiervan is uitkomstenmonitoring. Bij uitkomstenmonitoring worden de resultaten van de coaching systematisch gemeten in de praktijk. Gedacht kan worden aan een onderzoeksopzet waarbij een voormeting bij de start van de coaching en een meting na afloop wordt uitgevoerd (Van Yperen, Veerman & Bijl, 2017).

Uitkomstenmonitoring leidt tot practice based evidence voor de doeltreffendheid van een methode. Het levert daarmee een eerste aanwijzing op voor effectiviteit.

Deze vorm van effectonderzoek is wat mij betreft een aanrader voor de MatriXmethode. De bewijskracht is minder sterk dan de causale bewijskracht van een RCT, maar uiteraard veel sterker dan incidenteel verzameld anekdotisch bewijs.

Tot slot

Achteraf gezien waren de verwachtingen erg hoog gespannen over het bereiken van

erkenning door middel van het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek naar de Matrix-methode. Duidelijk werd dat erkenning meer vraagt dan het laten uitvoeren van effectonderzoek door wetenschappers.

Voordat er sprake kan zijn van enige vorm van effectonderzoek moeten alle voorgaande stappen in het erkenningstraject worden doorlopen. Erkenning blijkt te starten bij de ontwikkelaar en coaches zelf. Zij hebben belangrijk voorwerk te doen met het maken van een methodebeschrijving en het uitvoeren van een procesevaluatie.

Het is de vraag of een erkenningstraject altijd kan eindigen bij de meest ultieme vorm van effectonderzoek, de RCT. Mocht dat niet haalbaar zijn, dan is een lichtere vorm van effectonderzoek zoals uitkomstenmonitoring een goed alternatief. Met dit type effectonderzoek kan de doeltreffendheid van een methode worden aangetoond. Als je eenmaal zover bent gekomen, dan ben je flink wat stappen verwijderd van de status 'pseudowetenschappelijk'. ■

Drs. Rieteke Hut (62 jaar) werkte jarenlang als loopbaanadviseur en ACT coach. Recent behaalde ze de master Gezondheidspsychologie aan de Open Universiteit. Dr. Marjan Nijkamp was als supervisor betrokken bij haar afstudeeronderzoek naar de werkwijze van de Matrixmethode. Hut heeft affiniteit met onderzoek gericht op het versterken van mentale gezondheid.

Referenties

- Hut, R. (2020). *Beschrijving werkwijze Matrixmethode bij traumaverwerking* (Masterthesis Gezondheidspsychologie). Heerlen: Open Universiteit.
- Ad, T., Jongh, D., & Bicanic, I. (2012). Hoe herken je een hype in therapie-land? *EMDR Magazine*, 6(13), 50-52. Retrieved from <https://hdl.handle.net/11245.1/8595de64-94b3-4384-ad57-e6c643b0bb8c>
- Vereniging tegen kwakzalverij (2020). Retrieved from <https://www.kwakzalverij.nl/nieuws/de-matrixmethode-is-een-hersenspinsel-van-ingrid-stoop/>
- Zwicker, M., Dale, D. van, Dunnink, T., Willemse, G., Rooijen, S. van, Heeringa, N., Calis, W., & Rensen, P. (2015). *Erkenning van interventies: Criteria voor gezamenlijke kwaliteitsbeoordeling 2015-2018*. RIVM, NJi, NISB, Trimbos instituut, Vilans, Movisie, NCJ.
- Booijink, M., Kuiper, C., & Lammersen, G. (2012). *Hoe schrijf ik een handboek? Een schrijfwijzer om succesvolle interventies schriftelijk overdraagbaar te maken*. Utrecht: Movisie, Samenwerkingsverband effectieve interventies.
- Booijink, M. (2017). *Bouwstenen voor een effectieve sociale interventie*. Utrecht: Movisie.
- Yperen, T. van, Veerman, J.W., & Bijl, B. (2017). *Zicht op effectiviteit: Handboek voor resultaatgerichte ontwikkeling van interventies in de jeugdsector*. Rotterdam: Lemniscaat.
- Movisie (2020). *Procesevaluatie bij de beoordeling van interventies: Informatieblad*. Utrecht: Auteur.
- Hut, R. (2019). *Een verkenning van de Matrixmethode toegepast op de verwerking van traumagerelateerde herinneringen en toekomstbeelden* (Stageverslag Gezondheidspsychologie). Heerlen: Open Universiteit.